

кою), тут переважають дрібні кінцеві скребки. Проте наявні відмінності в групі різців — вони більш виразні, причому домінують, здається, бокові різці.

За характером кременю розглянуті стоянки можна розділити хронологічно. Більш ранніми є Корма 1Б і Корма 4, пізнішим — Корма 2 і стоянки басейну р. Ірші, причому зазначимо, що на Кормі 2 знайдено уже ранньонеолітична кераміка. Один уламок посудини цього часу виявлено на стоянці Кропивенка.

Процес розвитку крем'яної індустрії у загальних рисах проходить так. На більш ранній стадії — існування дрібних трикутників, вістер типу II (кудлаївські), різних трапецій, яніславицьких вістер — домінують серед мікролітів вкладиші з притупленою спинкою. Для першої стадії характерні й дрібні скребки на відщепках. На другій стадії деякі категорії зникають, залишаються симетричні трапеції, рідко — поперечні вістря, яніславицькі; скребки стають переважно кінцевими, а різці (Корма 2) — більш виразними. Крім того, змінюється і форма вістер свідерського типу. Так, у районі торфовища Корма вони більш ранньої форми — без черешка, тоді як на стоянці Кропивенка знайдено вістря низької форми — з черешком.

В. К. ПЯСЕЦКИЙ

Мезолитические стоянки торфяника Корма

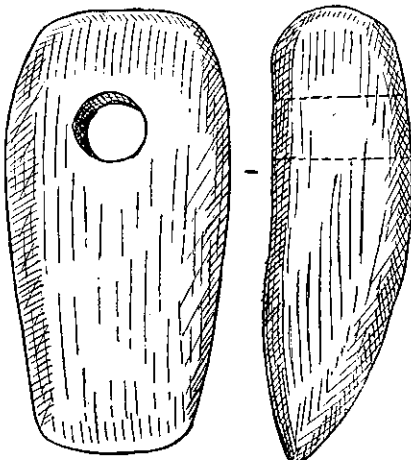
Резюме

На дюнах западного берега торфяника Корма около с. Рудня-Озерянская Олевского района Житомирской области в 1974—1975 гг. автором были обнаружены позднемезолитические стоянки. На некоторых из них произведены небольшие разведочные раскопки. Анализ кремневого инвентаря позволил сделать вывод о принадлежности его к яніславицької культурі. Наметились два периода существования стоянок. К более раннему периоду относятся Корма 1Б и Корма 4, а к более позднему — Корма 2 и стоянки в бассейне р. Ирша — Кропивенка и Стаханово.

В. Г. БОРОДУЛІН

Кам'яна мотика з с. Новопокровки

Влітку 1970 р. краєзнавці з с. Новопокровки Чугуївського району Харківської області, що проводять нагляд за археологічними пам'ятками в околицях рідного села, передали до Харківського історичного музею кам'яну шліфовану мотику (рис.).

Кам'яна мотика з с. Новопокровки.

Мотика, виготовлена з сірого дрібнозернистого каменю й добре відшліфована по всій поверхні, досягає 12 см в довжину при ширині корпусу 6 см. Трохи звужене (до 3,6 см) лезо її добре загострене, просвердлений конічний отвір для держака зміщений до заокругленого обуха (діаметр отвору 2 см). Внаслідок роботи на твердому ґрунті лезо мотики трохи побите, а на нижній її площині залишилися довгасті подряпини.

Серед землеробських знарядь з кістки та рогу кам'яні мотики трапляються рідко. Вони здебільшого ма-

сивні, мають значні розміри, зокрема широку робочу частину¹. Отже, описана мотика, яку орієнтовно можна віднести до епохи міді — бронзи, є дуже цікавою та рідкісною знахідкою, що доповнює наші відомості про давні землеробські знаряддя.

В. Ю. МУРЗІН, Є. В. ЧЕРНЕНКО

Скіфський курган поблизу с. Дніпряни

Протягом кількох років мешканець с. Дніпряни Каховського р-ну Херсонської обл. Т. П. Масюткін неодноразово знаходив на околиці селища уламки речей, що походили із скіфського поховання*. Не викликає сумніву, що поховання було пограбоване в давнину, і ці знахідки грабіжники викинули з могильної ями.

Курган, в якому виявлено речі, розташований на південно-східній околиці селища. Насип досягав у висоту 1 м, його діаметр 25 м. На той час, коли розпочалися дослідження, проведені 1976 р., насип кургану був сильно пошкоджений будівельними роботами. Єдине поховання цілком зруйноване широкою траншеєю, що проходила через центр кургану. Форму і розміри поховальної споруди з'ясувати не вдалось. Найімовірніше, це була невелика ґрунтова яма (траншея, що її зруйнувала, мала ширину та глибину близько 2 м). Під насипом простежено кромлех (діаметр 15 м, ширина кільця 0,5 м), складений з одного шару каменів, які лежали на горизонті.

Від інвентаря поховання збереглося п'ять бронзових предметів.

1. Дводірчастий S-подібно зігнутий псалій з розширенням в центрі у вигляді вісімки та ромбічними в перетині загостреними лопастями. Довжина псалія — 11,5 (рис. 2).

2. Уламок іншого псалія являє собою овальний у перетині бронзовий стержень, на верхньому кінці якого є скульптурне зображення голови «пантери» з великими вухами, чітко окресленими очима та очищеною пащею (рис. 1, 3).

3. Бронзова лита бляха у вигляді голови вепра. Зображення лаконічно і разом з тим точно передає характерні ознаки звіра — витягнуту вищерену морду з могутніми іклами, вузьке око, листоподібне вухо. На лобі кабана гладким валиком передано щетину. На зворотному боці бляхи розташована вертикальна петля, під якою проходить прямокутний жолобок для затягання ремня (рис. 1, 1).

4. Уламок бронзової бляшки, що спочатку зображувала орлину голову. Збереглося велике кругле око, від якого відходить злегка загнутий дзьоб (рис. 1, 4).

5. Уламок аналогічної бляшки (рис. 1, 5).

Для датування описаного комплексу найбільший інтерес мають предмети, оформлені в звіриному стилі. Зупинимось на них детальніше.

Голівка вепра з цього комплексу доповнила досить численну групу подібних зображень. Останні виявлено, наприклад, на території колишнього Роменського повіту та в таких курганах V ст. до н. е., як Німфейський № 24 та Семибратній № 4². Проте найближчою за стилем

¹ Силицын И. В. Поселения эпохи бронзы степных районов Заволжья.— СА, т. 11. М.—Л., 1949, с. 221.

* Зараз ці речі зберігаються в Народному музеї винарадгоспу «Таврія». Дякуємо раді музею (Н. Н. Походун і Р. Н. Сметана) за надану нам можливість ознайомитись із знахідками та допомогу в дослідженні кургану.

² Бобринский А. А. Курганы и случайные находки близ местечка Смелы, т. III. Слб., 1901, табл. X, рис. 6, 7; Силантьева Л. Ф. Некрополь Нимфея.— МИА, № 69. М.—Л., 1959, рис. 37, 9; Коровина А. К. К вопросу о датировке Семибратных курганов.— СА, 1957, № 2, рис. 7, 6.